
 Frank 't Hart:

Vernieuwing en inspraak

Is het houden van een referendum een democratisch middel? Of zelfs een recht? Mijn oordeel daarover is nogal genuanceerd. Opinipeilingen wijzen uit dat in Nederland een referendum over de doodstraf zou leiden tot invoering van deze ultieme strafmaat. En dat lijkt me geen goede zaak. Ik sta ook niet erg te springen om mijn mening te geven over allerlei bestuurlijke kwesties. Stadsprovincie? Wekenlange campagnes en een heuse 'Referendumkrant' later weet ik nog niet wat ik ervan moet vinden.

Maar op andere gebieden wil ik wel meepraten. Zo werd op mijn school van de docenten verwacht dat ze hun kopieerwerk drie dagen vantevoren naar de drukkerij in een andere vestiging sturen. Ik kan mijn werkzaamheden echter niet zo strak plannen, evenmin als vele collega's, zodat we vaak zelf 'illegaal' onze repetities vermenigvuldigden op een kleine, veel te oude kopieermachine. Onze inspraak had gelukkig effect, want sinds een maand staat er een grotere, volwaardige kopieermachine in onze vestiging.

Ik vind ook, dat ik over de inhoud van mijn vak mee kan praten. De huidige veranderingen in het onderwijs maken dit actueel. Na 'Weer samen naar school' en de Basisvorming is nu de Tweede Fase van het voortgezet onderwijs aan de beurt. De voorstellen die de Stuurgroep Tweede Fase heeft gedaan zijn verstrekkend en in sommige opzichten ook veelbelovend.

Welke vorm de Tweede Fase gaat krijgen is nog niet helemaal duidelijk. De grote lijnen zijn door de Stuurgroep uitgezet, aan de invulling per vak wordt nog gewerkt. Op dit moment zijn de examenvoorstellen aan de beurt. Als dit nummer verschijnt ligt het definitieve examenvoorstel van de Vakontwikkelgroep Nederlands waarschijnlijk al bij 'de politiek'. Over de inhoud van dat voorstel wil

ik het hier niet hebben. Daarover is het afgelopen jaar in *Moer* al veel gezegd in de vorm van redactionele bijdragen, recensies, een voorpublicatie en een verslag.

Ik wil de besluitvorming rond het examen-voorstel aan de kaak stellen. De Vakontwikkelgroep, waarin ook een VON-lid zitting heeft, hulde zich in een wat geheimzinnige stilte, terwijl zij aan haar concept schreef in de eerste helft van 1995. Midden in de vakantie werd een select gezelschap docenten gevraagd om zich over de tekst te buigen. De veldverenigingen mochten in de zomermaanden hun leden raadplegen, wat natuurlijk een farce is, een onmogelijkheid. In september vond dan de 'hearing' plaats, waarin de uitverkoren docenten hun zegje mochten doen. Op 12 oktober vernam ik op een 'Informatiedag' van de Hogeschool Rotterdam wat er daarna is gebeurd.

Jan Verbeek, secretaris van de Vakontwikkelgroep, vertelde aan zo'n tweehonderd docenten Nederlands hoe het definitieve voorstel aan de politiek er uit zou gaan zien. Hij hield nog wat slagen om de arm, maar die hadden meer te maken met de wensen van het Cito en de Stuurgroep, dan met de kanttekeningen van docenten Nederlands. In de zaal zaten namelijk enkele docenten die de hearing in september hadden bijgewoond. Zij herkenden zich in het geheel niet in het nieuwe voorstel, vooral omdat er zo weinig gewijzigd was. En zelfs als hun mening niet representatief zou zijn voor de hearing, zoals Verbeek beweerde, blijft het merkwaardig dat vanuit de zaal het examenconcept op vrijwel alle punten hevig werd bekritiseerd.

De voorstellen worden niet breed gedragen, is wat mij betreft de enig juiste conclusie. Hier wreekt zich dat Jan Verbeek er niet in slaagde het concept overtuigend te onderbouwen. Soms deed hij daartoe nauwelijks een poging en verschool hij zich achter regeltjes (er is nog maar één examenzitting voor het vak Nederlands gereserveerd; de studielast voor het onderdeel literatuur staat niet toe dat er meer dan acht boeken worden gelezen); soms verdwaalde hij in een toelichting waaruit bleek dat de voorstellen weliswaar met een bepaald doel waren gemaakt, maar dat het iedereen vrij stond op zijn eigen manier met de stof

om te gaan. Het spook van de examens Nederlands: iedereen geeft er zijn eigen uitleg aan.

Gemakshalve liet Verbeek achterwege om te vertellen waar docenten de lestijd vandaan moeten halen om hun eigen invulling van en aanvulling op de examenstof te geven. Het studiebelastingssysteem laat daartoe nauwelijks ruimte.

Te hoge verwachtingen

Ik verwijt Jan Verbeek – en via hem de Vakontwikkelgroep als geheel – echter vooral, dat hij beweerde een evenwichtig en acceptabel examenprogramma te presenteren, terwijl hij fundamentele vragen onbeantwoord liet. Wat is literatuuronderwijs waard als je smaakontwikkeling en ‘verbreding’ van het literair perspectief van leerlingen bij voorbaat schrapt, uit tijdgebrek. Hoe kun je leerlingen een ‘literaire verdieping’ laten doormaken, als je ze maximaal acht boeken in twee jaar laat lezen? Met dit soort claims schets je een onjuist beeld en wek je te hoge verwachtingen, die docenten *nooit* kunnen inlossen.

Waarom heeft de Vakontwikkelgroep koste wat kost een examenprogramma willen afleveren? Met lovenswaardige doelstellingen, daarover was nauwelijks discussie, maar zo samengesteld dat docenten grote vraagtekens plaatsen bij de haalbaarheid. Waarom gaf men de opdracht niet terug aan de Stuurgroep met de mededeling: ‘Wat jullie willen kan niet. Geef ons maar meer vrijheid en meer tijd.’ Waarom kreeg ik de indruk dat Verbeek vragende docenten vooral lastig vond en hun argumenten zo snel mogelijk van tafel wilde vegen?

Waarom was er geen ruimte en tijd meer om het concept bij te stellen? De mededeling van Verbeek dat de Vakontwikkelgroep niet meer bij elkaar zou komen en dat het concept al zeer binnenkort moest worden ingeleverd, vind ik niet afdoende. Ten eerste mag tijdsdruk nooit een factor zijn als het gaat om de vaststelling van een examen waar we de komende tien, twintig jaar mee zullen werken. Ten tweede weet ik van collega's die elders in het gebouw bijeenkomsten voor natuurwetenschappen, moderne vreemde talen en klassieke talen volgden, dat daar wel sprake

was van een echte gedachtenwisseling. Blijkbaar hadden deze Vakontwikkelgroepen hun vergaderingen beter gepland, want zij zagen nog ruimte voor aanpassingen.

Openheid en dialoog

Kan het ook anders? De groep docenten die het vak Nederlands in de Tweede Fase gaat onderwijzen is groot. Te groot om ze allemaal voor een gesprek uit te nodigen. En mijn ideeën over referenda kent u. Maar als er een groep docenten is die meedenkt, waarom kan daar dan niet op een zorgvuldige manier mee gediscussieerd worden? Een deel van het antwoord ligt bij de leden van de Vakontwikkelgroep. Het lijkt me zonneklaar dat men zich teveel heeft afgezonderd. Het beeld van de ivoren toren dringt zich op. Ook als we er van uitgaan dat het huidige voorstel het best haalbare is, zal het de eerste jaren geen breed draagvlak krijgen; niemand kan zich erin herkennen.

Een ander deel van het antwoord ligt bij de docenten Nederlands. Een van de aanwezigen riep enkele malen met luide stem: ‘En straks doen we het toch! We laten het gewoon gebeuren!’ Deze berusting vertoonden ook de mensen die alleen geïnformeerd wilden worden: ‘Ik wil weten wat ik straks moet doen, laat die discussie maar achterwege.’ Moe-gestreden en suf van de vernieuwingen? Misschien was deze groep nog wel het grootst, maar gelukkig ging Jan Verbeek op hun verzoek niet in.

Zijn we te volgzzaam? Docenten die zich in dat woord niet herkennen, moeten zich verenigen om hun stem hoorbaar te maken. Anders zitten we straks (weer) met een onderwijsprogramma opgescheept waar iedereen het zijne van denkt, om vervolgens de deur van het lokaal dicht te trekken en weer gewoon z'n eigen gang te gaan.

Is dat vernieuwing?